

บทบาทของมิชชันนารี: กรณีศึกษาคริสตจักร
อีแวนเจลิค สาธารณรัฐอินโดนีเซีย
Roles of Missionaries: A Case Study of Evangelical Church
in Indonesia

อานิกมัลย์ จิตรภักดี¹
Anikamarn Chitpakdee
สิงห์คำ นันตะภูมิ²
Singkham Nantaphum

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยอันเป็นเหตุให้ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์แต่หันมาเข้าพิธีบัพติศมาเพื่อเป็นคริสตศาสนิกชน ณ คริสตจักรอีแวนเจลิค สาธารณรัฐอินโดนีเซีย กลุ่มประชากรคือผู้ที่เข้าพิธีบัพติศมาจำนวน 440 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนศาสนาเรียงตามลำดับนี้คือผู้เปลี่ยนพบวิฤตหรือปัญหาชีวิต พวกเขาเชื่อว่าศาสนาใหม่ที่ตนนับถือสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ รองลงมาคือ การมีประสบการณ์ส่วนตัวและรู้สึกรู้ว่าพระเจ้าตอบคำอธิษฐาน และการเปลี่ยนศาสนาสามารถทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น ศาสนาที่เปลี่ยนใหม่เพิ่มความเป็นตัวตนของพวกเขาได้ ตามมาด้วยความรู้สึกทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ รองลงมาคือปัจจัยทางเศรษฐกิจ ตามมาด้วยปัจจัยทางการเมืองและปัจจัยทางด้านสังคมอันเป็นเหตุให้ตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่พบรองลงมาคือมีพระเยซูเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคริสตศาสนาอันนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา การได้รับแรงบันดาลใจจากพระคัมภีร์ การเจ็บป่วยไม่สบายและการมีประสบการณ์ใกล้ความตาย การมีปฏิสัมพันธ์และความผูกพันกับคริสตศาสนิกชนและมิชชันนารี และมีความประทับใจในบุคลิกลักษณะรวมถึงการดูแลเอาใจใส่ของคริสตชน

ส่วนข้อมูลด้านประชากรพบว่า เป็นชาย 197 คน หญิง 243 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16 – 20 (132 ราย) รองลงมาคืออายุ 21 – 25 (109 ราย) อายุ 26 – 30 ปี (98 ราย) อายุ 31 – 40 (44 ราย) อายุ 41 – 45 (52 ราย) และ 51 – 60 (5 ราย) ทั้งนี้ ไม่พบผู้เปลี่ยนศาสนาที่มีอายุเกิน 60 ปีแต่อย่างใด ผู้เปลี่ยนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี 258 ราย รองลงมาคือชั้นมัธยมปลาย 109 ราย และปริญญาโทหรือสูงกว่าทั้งหมด 73 ราย

¹ นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

The research aims at finding out factors relevant to religious conversion of non-Christians who were baptized at the Evangelical Church in Indonesia. The population was 440 converts. The instruments were questionnaire and interview.

The results show that factors relevant to religious conversion are as follows: having crisis in life, converting as a way to solve life problems, having a religious experience, feeling that God answers prayer, having a better life after religious conversion, increasing a sense of self-identity, having psychological, spiritual, economical and political problems, having Jesus as a role model in life, searching for the information about Christianity, being inspired by the Bible, having a near-death experience, having social interaction with Christians and missionaries, and being impressed by Christian care and characters.

As for the population, the findings show that they are 197 males and 243 females. Most converts are the late teenagers and the early adults. That is, most are 16-20 years old, followed by 21-25 years old, and 26-30 years old. There are only 5 converts who are 51-60 years old, and there is no convert who is over 60 years old. As for levels of education, most converts have Bachelors' degree, followed by high school, and there are only 73 converts with postgraduate or higher degrees.

บทนำ

งานวิจัยชิ้นนี้มีความเป็นมา เหตุผล และความสำคัญ ดังนี้ คือ ประเทศอินโดนีเซียหรือ สาธารณรัฐอินโดนีเซียซึ่งมีประชากรถึง 255 ล้านคน แต่มีประชากรที่นับถือศาสนาเพียง 9.5% เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในทุก ๆ ปีได้มีประชากรจำนวนหนึ่งเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์กันมากขึ้น ข้อมูลจากเว็บไซต์ของนิตยสาร Time (2008) เคยสรุปไว้ว่ามีประชากรมากกว่า 250,000 คนได้เปลี่ยนมาเป็นคริสตศาสนิกชนและการเปลี่ยนศาสนาในประเทศอินโดนีเซียหลังยุคเผด็จการซูการ์โนถือเป็นหนึ่งในการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ที่สุดของศาสนา นอกจากนี้ จากสถิติของคริสตจักรอีแวนเจลิคได้สรุปไว้ว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000-2008 ได้มีประชากรจากศาสนาอื่น ๆ มาเข้ารับพิธีบัพติศมาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,156 คน สำหรับในปี ค.ศ. 2008 มีผู้รับบัพติศมาถึง 729 ราย ปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาในอินโดนีเซียถือว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ดังนั้นคำถามต่อไปคือเพราะปัจจัยใดจึงมีประชากรต่างศาสนาหันมานับถือศาสนาคริสต์กันมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Lofland and Stark (1965) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนศาสนาในมุมมองทางสังคมวิทยาของคริสตศาสนิกาย West Coast Millenarian ซึ่งเป็นนิกายที่เน้นเรื่องการเผยแผ่ศาสนา การอยู่ร่วมกันและการ

มีทรัพย์สินส่วนกลางของชุมชนในสหรัฐอเมริกา งานวิจัยของนักสังคมวิทยาทั้งคู่นี้ให้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พวกเขาได้ทำการศึกษากลุ่มคริสเตียนนิกายดังกล่าวในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1962-1963 ซึ่งขณะนั้นมีสมาชิกประมาณ 150 คน ต่อมาผลการวิจัยภาคสนามดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนศาสนาในเชิงสังคมวิทยา โดยนักสังคมวิทยาทั้งสองได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนศาสนาไว้ทั้งหมด 7 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ การพบกับความตึงเครียดในชีวิต การพยายามแก้ปัญหาชีวิตด้วยศาสนา การเริ่มแสวงหาศาสนา การพบกับจุดเปลี่ยนบางอย่างในชีวิต อันนำไปสู่การเริ่มมีความสัมพันธ์กับชุมชนคริสเตียน ตามมาด้วยการผูกพันอย่างเหนียวแน่นกับกลุ่มคริสตชนในนิกายนั้นๆ และปัจจัยสุดท้ายคือการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มศาสนาใหม่ที่ตนเปลี่ยนไปนับถือ

กล่าวโดยรายละเอียดได้ดังนี้ คือ ปัจจัยที่หนึ่ง ผู้เปลี่ยนศาสนามักพบกับความตึงเครียด ความขัดข้อง ความรู้สึกพลัดพรากบางอย่าง การมีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือปัญหาอื่นๆ ในชีวิต Lofland and Stark (1965) สรุปไว้ว่าปัจจัยทางด้านจิตใจเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนศาสนา อย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลเปลี่ยนศาสนาได้ ต้องอาศัยปัจจัยที่สอง คือ ศาสนาใหม่ที่ตนหันไปนับถือนั้นสามารถแก้ปัญหาชีวิตของผู้เปลี่ยนศาสนาได้ ตัวอย่างปัญหาชีวิตที่ผู้เปลี่ยนศาสนาเผชิญ เช่น การพยายามฆ่าตัวตาย ปัญหาการติดเหล้า ฯลฯ ซึ่งปัญหาชีวิตเหล่านี้เองที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มิชชันนารีเข้าไปช่วยเหลือและเผยแผ่ศาสนา อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาชีวิตโดยใช้สถาบันหรือองค์กรทางศาสนาอาจยังไม่เพียงพอที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนศาสนาของบุคคลได้ ต้องอาศัยปัจจัยที่สามตามมาก็คือผู้เปลี่ยนศาสนาแต่ละรายมักจะระบุว่าตนเป็นผู้แสวงหาศาสนาและต้องการค้นหาระบบความเชื่อบางอย่างที่ทำให้พวกเขารู้สึกว่าศาสนาใหม่นั้นสามารถสร้างความพอใจและให้คำตอบชีวิตได้ ผู้เปลี่ยนศาสนาอาจพบว่าศาสนาใหม่ที่ตนนับถือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิตในที่สุด

ปัจจัยที่สี่ที่ทำให้คนเปลี่ยนศาสนาคือการพบกับจุดเปลี่ยนบางอย่างในชีวิต กล่าวคือก่อนที่บุคคลจะตัดสินใจเปลี่ยนศาสนามักจะพบกับเหตุการณ์ที่เป็นช่วงวิกฤติของชีวิต อาทิ ความเจ็บป่วย ภาวะตกงาน การล้มละลาย ฯลฯ วิกฤติชีวิตดังกล่าวนี้เองที่เป็นจุดเปลี่ยนและทำให้บุคคลเกิดความตระหนักว่าตนจะต้องทำอะไรบางอย่างเพื่อแก้ปัญหาชีวิต เป็นต้นว่า แสวงหาศาสนาใหม่เพื่อหาคำตอบชีวิต และถ้าหากการศึกษาศาสนาใหม่นั้นสามารถเสนอมุมมองหรือวิธีการเพื่อแก้วิกฤติได้จะนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาในที่สุด ครั้นเมื่อบุคคลมีปัจจัยครบทั้งสี่นี้แล้วนับว่าเป็นการเดินทางบนถนนสู่การเปลี่ยนศาสนาและนำไปสู่ปัจจัยที่ห้า นั่นคือ การผูกพันและความรักใคร่กันในชุมชนคริสตศาสนิกชน ปัจจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านอารมณ์และความสัมพันธ์ของกลุ่ม สรุปได้อีกอย่างหนึ่งก็คือมีมิตรภาพที่ดีระหว่างผู้คนในกลุ่มสามารถเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาได้ ปัจจัยต่อมาคือความผูกพันทางด้านอารมณ์ ในระยะนี้อารมณ์จะเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาและอารมณ์จะเริ่มเข้ามาแทนที่เหตุผล ส่วนปัจจัยสุดท้ายก็คือการมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นกับกลุ่มคริสตศาสนิกชน Lofland and Stark

(1965) สรุปว่าในความเป็นจริงหกปัจจัยแรกก็เป็นปัจจัยที่เพียงพอสำหรับการเปลี่ยนศาสนาแล้ว แต่ปัจจัยสุดท้ายเป็นตัวเสริมให้ตัดสินใจเปลี่ยนอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นทางการมากขึ้น

Loffland and Skonovd (1981) สรุปขั้นตอนของการเปลี่ยนศาสนาไว้ 6 ระยะด้วยกัน กล่าวคือ ระยะแรกคือผู้เปลี่ยนศาสนามักใช้เหตุผลและปัญญาในการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนามากกว่าการใช้อารมณ์ ในช่วงเริ่มต้นของกระบวนการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา ระยะที่ 2 คือการมีประสบการณ์ลึกลับบางอย่างทางศาสนาและจิตวิญญาณ ระยะที่ 3 คือผู้เปลี่ยนศาสนามักจะทดลองหรือทดสอบความเชื่อของศาสนานั้นๆ ด้วยตนเอง เช่น พิสูจน์ว่าพระผู้เป็นเจ้าสามารถตอบคำอธิษฐานได้หรือไม่ ทั้งนี้ในสามระยะแรก ผู้เปลี่ยนศาสนาจะใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ แต่ครั้นเมื่อเข้าสู่ระยะที่ 4 แล้วผู้เปลี่ยนศาสนาก็จะใช้ความรู้สึกด้านอารมณ์เข้ามาแทนที่เหตุผล ตามมาด้วยระยะแห่งการฟื้นฟูความศรัทธาหรือเพิ่มความเชื่อ และระยะสุดท้ายที่อาจเป็นตัวแปรอันนำไปสู่การเปลี่ยนศาสนาได้ก็คืออำนาจหรือแรงบังคับทางการเมืองของคริสตจักรที่มีผลต่อบังเอิญบุคคล

กล่าวรายละเอียดได้ดังนี้คือ อันดับแรกและสำคัญที่สุดก็คือ ผู้เปลี่ยนศาสนาจะใช้ปัญญาและเหตุผลเพื่อตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาด้วยตัวเอง ยกตัวอย่างเช่น ผู้เปลี่ยนศาสนาจะคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการมีชีวิตอยู่ การคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับทางเลือกใหม่ในการพิสูจน์ความดีหรือความจริงสูงสุด มีการพิจารณาถึงการเติมเต็มส่วนที่ขาดไปของชีวิต อาจมีการอ่านหนังสือเพื่อเปิดรับข้อมูลข่าวสารใหม่ รับสื่อของศาสนาใหม่นั้นๆ เช่น โทรทัศน์ นิตยสาร ภาพยนตร์ หรือสื่อวิทยุ อาจมีการเข้าฟังการบรรยายหรือด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งในระยะเริ่มต้นนี้ผู้เปลี่ยนศาสนาจะยังไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมับคริสตจักรนั้นๆ แต่อย่างใด ยังเป็นเพียงแค่การสื่อสารทางเดียวระหว่างคริสตจักรไปยังปัจเจกบุคคลโดยผ่านสื่อต่างๆ

ระยะต่อมาของการเปลี่ยนศาสนาก็คือการมีประสบการณ์ลึกลับบางอย่างในศาสนานั้นๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางศาสนาที่พบนี้มักไม่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักทางตรรกศาสตร์หรือการใช้เหตุผลใดๆ ในระยะที่สองนี้พบว่าความกดดันทางสังคมยังไม่ได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา

ระยะที่สามคือการทดลองหรือทดสอบความเชื่อด้วยตนเอง ในขั้นตอนนี้ผู้เปลี่ยนศาสนาจะเริ่มยอมให้กลุ่มเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเป็นตัวตนมากขึ้น และความเป็นปัจเจกบุคคลก็จะลดน้อยลง ผู้เปลี่ยนศาสนาอาจจะเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมและเริ่มการมีปฏิสัมพันธ์กลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น หลังจากที่เราเริ่มเข้ากลุ่มแล้วก็จะเข้าสู่ระยะที่สี่นั่นก็คือในเรื่องของระดับอารมณ์และความผูกพัน ในระยะนี้ผู้เปลี่ยนศาสนาจะเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในกลุ่มศาสนานั้นๆ มากขึ้น เป็นระยะที่ผู้เปลี่ยนศาสนาจะเริ่มใช้เหตุผลน้อยลงแต่จะใช้อารมณ์และความผูกพันระหว่างกลุ่มให้เข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา

หลังจากที่ปัจเจกบุคคลยอมให้กลุ่มเข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาแล้วก็จะเข้าสู่ระยะที่ 5 ซึ่งเป็นระยะที่การเปลี่ยนศาสนาจะเกิดจากปัจจัยภายนอกโดยสิ้นเชิง นั่นก็คือการเปลี่ยนศาสนาอาจเกิดจากความสามารถส่วนตัวของศิษยาภิบาลหรือผู้นำคริสตจักรนั้นๆ เช่น ผู้นำสามารถรับใช้สังคม สามารถเทศน์และประกาศคำสอนทำให้คนเชื่อถือและศรัทธาในศาสนาได้ ทั้งนี้ ลักษณะพิเศษของผู้นำคริสตจักรดังกล่าวนี้จะพบ

ได้มากในช่วงศตวรรษที่ 18 และ 19 อย่างไรก็ดี ในช่วงระยะเวลาปัจจุบันลักษณะการเปลี่ยนศาสนาที่เกิดจากลักษณะของผู้นำดังกล่าวพบได้น้อยลง ส่วนลำดับสุดท้ายเป็นเรื่องของอำนาจทางสังคมและการเมืองของคริสตจักรที่สามารถบังคับให้คนเปลี่ยนศาสนาได้ ทั้งนี้อาจจะเรียกปัจจัยนี้ได้ว่าเป็นเรื่องของการควบคุมความคิดและจิตใจของคริสตจักรที่มีอิทธิพลเหนือปัจเจกบุคคลนั่นเอง ยกตัวอย่างเช่นการใช้อุดมคติของศาสนาเข้ามามีอิทธิพลเพื่อให้บุคคลเปลี่ยนศาสนา เช่น ถ้าสารภาพบาปแล้วก็จะได้รับแผ่นดินสวรรค์ ทั้งนี้ อำนาจของคริสตจักรตามที่ไดกล่าวนี้นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับทางด้านเทววิทยาเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวข้องกับสังคมวิทยาและจิตวิทยาก็ด้วย

Rambo (1993) เป็นนักวิชาการด้านการเปลี่ยนศาสนา เขาได้สรุปแนวทางการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาเชิงบูรณาการไว้โดยเขากล่าวว่าการเปลี่ยนศาสนามีทั้งหมด 7 ขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนศาสนาจะต้องเริ่มจากบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของผู้เปลี่ยนศาสนานั้นๆ ก่อนตามมาด้วยการพบกับวิกฤตชีวิตบางอย่างของผู้เปลี่ยนศาสนา การแสวงหาความหมายของชีวิตและจิตวิญญาณ การเผชิญหน้ากับศาสนาใหม่ที่ตนกำลังจะเปลี่ยน การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มศาสนานั้นๆ การมีพันธะกับศาสนิกชนในศาสนาใหม่ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนศาสนา

กล่าวโดยรายละเอียดคือ ขั้นแรกของการวิเคราะห์การเปลี่ยนศาสนาจะต้องดูที่บริบทหรือสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่เกิดขึ้นทั้งหมดของผู้เปลี่ยนศาสนา เช่น สังคม วัฒนธรรม ศาสนา หรือมิติระดับปัจเจกบุคคล ฯลฯ บริบทนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น บริบทระดับมหภาคและจุลภาค ระดับมหภาคคือสิ่งแวดล้อมทั้งหมด เช่น ระบบการปกครอง องค์การศาสนา ระบบนิเวศวิทยา ระบบเศรษฐกิจ และความร่วมมือต่างๆ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้จะเป็นตัวผลักดันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนศาสนาและในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นอุปสรรคได้เช่นกัน ยกตัวอย่างในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ บริบทระดับมหภาคได้แก่ระบบอุตสาหกรรมและระบบสื่อสารมวลชน รวมถึงความรู้สึกละแวกในสังคมที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายก็มีส่วนให้คนอเมริกันรู้สึกกังวล ต้องการแสวงหาความหมายของชีวิต การเป็นเจ้าของบางสิ่งบางอย่าง และตัดสินใจเลือกที่จะเข้ากลุ่มศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ส่วนระดับจุลภาคหมายถึงกลุ่มเพื่อน ครอบครัว เชื้อชาติ ชุมชนศาสนาหรือแม้กระทั่งเพื่อนบ้านก็มีบทบาทต่อปัจเจกบุคคลในการเปลี่ยนศาสนา

ขั้นตอนที่สองในการวิเคราะห์การเปลี่ยนศาสนาก็คือวิกฤตชีวิต Rambo (1993) สรุปว่า วิกฤตชีวิตของบุคคลสามารถนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเปลี่ยนศาสนาของปัจเจกบุคคลได้ ซึ่งวิกฤตนี้อาจมองในระดับจุลภาค เช่น มิติด้านจิตวิทยา หรือมองผ่านมิติระดับมหภาค เช่น มิติด้านการเมืองการเมืองการปกครอง หรือสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผู้เปลี่ยนศาสนาอาจแบ่งได้เป็นสองประเภทคือ “Active converts” ก็คือ ผู้เปลี่ยนศาสนานั้นๆ แสวงหาศาสนา เรียนรู้และตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาด้วยตัวเอง แต่อีกกลุ่มหนึ่งจะเป็น “Passive converts” ก็คือผู้เปลี่ยนศาสนานั้นๆ เปลี่ยนศาสนาโดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมหรือการชักจูงของกลุ่มมากกว่า

ขั้นตอนที่สามซึ่งก็คือการเสาะแสวงหาความหมายที่แท้จริงของชีวิตและจิตวิญญาณ เป็นการเปลี่ยนศาสนาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตและขจัดความโง่เขลาและเพื่อเติมเต็มชีวิตให้สมบูรณ์มากขึ้น

หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่ระยะที่สี่ก็คือระยะของการเปลี่ยนศาสนาที่เกิดจากกลุ่มคริสตชนที่อุทิศตนให้ศาสนา หรือกลุ่มมิชชันนารีที่มีความตั้งใจที่จะประกาศคำสอนและต้องการเผยแพร่ศาสนาอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่าระยะนี้การเปลี่ยนศาสนาจะอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น บทบาทของมิชชันนารีหรือกลุ่มศาสนิกชนในศาสนานั้นๆ ทั้งนี้ อาจเห็นได้อย่างชัดเจนว่าในอดีตนั้นมิชชันนารีได้พยายามเข้าถึงกลุ่มคนและพยายามแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้คนเปลี่ยนศาสนาและก็ประสบความสำเร็จในหลายประเทศ

ส่วนระยะที่ห้าก็คือการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มศาสนาใหม่ กล่าวคือผู้เปลี่ยนจะเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับคำสอน รูปแบบการดำเนินชีวิตทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของศาสนาใหม่ การเรียนรู้ความคาดหวังต่างๆ ของกลุ่มเพื่อที่ตนจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มศาสนาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่วนระยะเวลาของการเรียนรู้ก็แตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่ม บางกลุ่มเน้นที่การเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการและการการเรียนรู้ทางสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่บางกลุ่มอาจไม่ได้เน้นวิชาการมากนัก หากแต่เป็นการให้กำลังใจในการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา

ต่อมาเป็นระยะที่หกของการเปลี่ยนศาสนา ได้แก่ การตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาอย่างเต็มที่ ส่วนระยะสุดท้ายก็คือชีวิตที่เปลี่ยนไปหลังจากการเปลี่ยนศาสนา โดยทั่วไปพบว่าภายหลังจากที่เปลี่ยนศาสนาแล้ว ผู้เปลี่ยนมักจะมีชีวิตที่เปลี่ยนไปหรือเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งในเรื่องของความเชื่อ ความประพฤติ สภาพชีวิต สันติสุขในจิตใจ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี คำกล่าวที่ว่าชีวิตที่เปลี่ยนไปนี้อาจหมายถึงด้านลบก็ได้ เช่นกรณีการเปลี่ยนศาสนาอันเนื่องมาจากการตกเป็นเครื่องมือเพื่อเป้าหมายบางอย่างของคริสตจักร

สำหรับพระคัมภีร์นั้น มองการเปลี่ยนศาสนาไว้ว่า “เหตุฉะนั้นข้าพเจ้าจึงบอกท่านทั้งหลายให้ทราบ ว่า ไม่มีผู้ใดซึ่งพูดโดยพระวิญญาณของพระเจ้าจะเรียกพระเยซูว่า ผู้ที่ถูกสาปแช่ง และไม่มีผู้ใดอาจพูดว่าพระเยซูเป็นองค์พระผู้เป็นเจ้า นอกจากผู้ที่พูดโดยพระวิญญาณบริสุทธิ์ (1 โครินธ์ 12:3)” ด้วยประโยคในพระคัมภีร์ดังกล่าวทำให้นักเทววิทยาทั่วไปๆ มองการเปลี่ยนศาสนาว่าเกิดจากการทำงานของพระวิญญาณบริสุทธิ์หรือพระจิตเจ้า และเหตุการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นทุกเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการเมือง หรือปัญหาทางด้านจิตวิทยาของแต่ละบุคคล ฯลฯ ล้วนถือว่าเป็นผลมาจากการทำงานของพระวิญญาณบริสุทธิ์ทั้งสิ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้น จากข้อมูลในแบบสอบถามพบว่าคุณลักษณะของประชากรเป็นชายทั้งหมด 197 คน หญิง 243 คน นอกจากนี้ ยังพบว่าประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16 – 20 ปีมากที่สุดซึ่งเป็นจำนวน 132 ราย รองลงมาคือช่วงอายุ 21 – 25 ปีเป็นจำนวน 109 ราย รองลงมาคือช่วงอายุ 26 – 30 ปีคิดเป็น 98 ราย ตามมาด้วย ช่วงอายุ 41 – 45 ทั้งหมด 52 ราย อายุ 31 – 40 ทั้งหมด

44 ราย ตามมาด้วยช่วงอายุ 51 – 60 ปี 5 ราย ทั้งนี้ ไม่พบผู้เปลี่ยนศาสนาที่มีอายุเกิน 60 ปีแต่อย่างใด สำหรับระดับการศึกษาพบว่าผู้เปลี่ยนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือกำลังศึกษาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 258 ราย รองลงมาคือระดับชั้นมัธยมปลาย 109 ราย และปริญญาโทหรือสูงกว่าทั้งหมด 73 ราย

ปัจจัยที่ทำให้เปลี่ยนศาสนาเรียงตามลำดับที่ได้จากแบบสอบถามมีดังนี้คือ ผู้เปลี่ยนพบวิกฤติหรือปัญหาชีวิต และศาสนาใหม่ที่ตนนับถือสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ รองลงมาคือ การมีประสบการณ์ส่วนตัวและรู้สึกว่าพระเจ้าตอบคำอธิษฐาน และการเปลี่ยนศาสนาสามารถทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น คริสตศาสนาเพิ่มความเป็นตัวตนของพวกเขาได้ ตามมาด้วยปัญหาทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ รองลงมาคือปัญหาทางเศรษฐกิจ ตามมาด้วยปัญหาทางการเมืองและปัญหาด้านสังคม ปัจจัยอื่นที่พบรองลงมาคือการมีพระเยซูเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคริสตศาสนาอันนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนศาสนา การได้รับแรงบันดาลใจจากพระคัมภีร์ การเจ็บป่วยไม่สบายและการมีประสบการณ์ใกล้ความตาย การมีปฏิสัมพันธ์และความผูกพันกับคริสตศาสนิกชน ความประทับใจในบุคลิกลักษณะและการดูแลเอาใจใส่ของคริสตชน การเปลี่ยนแปลงศาสนาของคนส่วนมาก และปัจจัยสุดท้ายที่พบน้อยที่สุดคืออำนาจขององค์การศาสนาที่บังคับให้ต้องเปลี่ยนศาสนา

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถวิเคราะห์ได้จากหลายมุมมองด้วยกัน และสามารถแบ่งเป็นประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้ ประเด็นแรกคือ เริ่มจากบทบาทของมิชชันนารี ณ คริสตจักรอีเวนเจลิค สาธารณรัฐอินโดนีเซียที่ช่วยกันทำงานอย่างหนัก ไม่ใช่แค่เพียงที่พึ่งทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณของพี่น้องมุสลิมเท่านั้นแต่ยังให้ความช่วยเหลือทางด้านสังคม สาธารณสุข และการศึกษา อันเป็นเหตุให้คุณภาพชีวิตของผู้คนเหล่านั้นดีขึ้น ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Pastoral Care” อันที่จริง ทุกศาสนาสอนเรื่องการเสียสละตนเพื่อส่วนรวมและสอนให้มนุษย์ทำดี แต่จากการสังเกตการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยเห็นได้ว่ามีจำนวนมุสลิมมิชชันนารีของคริสตศาสนาและบรรดามิชชันนารีที่ช่วยกันทำงานหนักเพื่อเข้าถึงพื้นที่และให้การช่วยเหลือประชาชนนั้นก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาได้ ทั้งนี้ส่วนตัวผู้วิจัยมองว่าในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์นั้นมิชชันนารีควรที่จะให้ความช่วยเหลือโดยปราศจากเงื่อนไข มิใช่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เพื่อแลกกับการเปลี่ยนศาสนา

ประการที่สอง จากทฤษฎีของ Rambo (1993) ที่สรุปไว้ว่า คนเราสามารถเปลี่ยนศาสนาเพราะมีประสบการณ์ลึกลับทางศาสนาบางอย่างอันนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาได้ จากข้อความในพระคัมภีร์ และการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยจากกลุ่มคริสตชนพบว่าผู้เปลี่ยนศาสนาบางรายมีประสบการณ์ทางศาสนาบางอย่าง เช่น อัศจรรย์จากการรักษาโรคที่พวกเขามีความเชื่อว่ามีมาจากพระพรของพระเจ้า อันที่จริง การที่จะวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวว่ามาจากพระเจ้าจริงหรือไม่ก็เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ได้ เพราะบางที่ผู้ป่วยที่หายโรคนั้นอาจหายจากตัวแปรอื่น เช่น เคยได้รับยาจากโรงพยาบาลหรือหายโดยกฎธรรมชาติ และคำว่าอัศจรรย์ เองก็มีความหมายคลุมเครือว่าความหมายที่แท้จริงคืออะไร แต่เบื้องต้นหากใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนา ของ Rambo (1993) ในเรื่องของความเห็นอกเห็นใจ ปราศจากอคติก็อาจเป็นสิ่งที่พอจะยอมรับได้หากพวกเขาเชื่อว่าเกิดอัศจรรย์ขึ้นในชีวิตจริง

ประเด็นที่สาม เป็นเรื่องกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่นำศาสนาคริสต์มายังประชาชนท้องถิ่น และมีบางนิกายในศาสนาคริสต์ที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และสามารถปรับคำสอนทางศาสนาของตนให้เข้ากับความเชื่อท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ของมิชชันนารีจำนวนหนึ่งเพื่อให้คนท้องถิ่นไม่ให้ความรู้สึกว้าวเมื่อเปลี่ยนศาสนาแล้วจะมีความรู้สึกแปลกแยกไปจากชุมชนเดิม

ประเด็นที่สี่ เป็นเรื่องจิตวิทยา ซึ่ง James (1985) ซึ่งเป็นผู้ที่มีมุมมองปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาในแง่บวกได้เคยสรุปไว้ว่าคนเปลี่ยนศาสนามักมีเหตุมาจากความรู้สึกด้านลบในจิตใจและเมื่อเปลี่ยนศาสนาแล้วก็จะพบกับชีวิตที่ดีและมีความสุขขึ้นและจากแบบสอบถามพบว่า กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีปัญหาหรือวิกฤติเกิดขึ้นในชีวิตและคริสตศาสนานั้นสามารถแก้ปัญหาในชีวิตของพวกเขาได้ หรือว่าประเด็นของ Starbuck (1899) ที่สรุปเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนศาสนากับอายุว่า วัยรุ่นจะมีโอกาสเปลี่ยนศาสนาได้มากกว่าวัยอื่นๆ และจากข้อมูลในแบบสอบถามจะเห็นได้ว่าประชากรส่วนใหญ่ที่เข้าพิธีรับศีลล้างบาปจะเป็นวัยรุ่นอายุระหว่าง 16-20 ปีซึ่งมีจำนวนถึง 132 ราย รองลงมาคือช่วงอายุ 21-25 ปีเป็นจำนวน 108 ราย ช่วงอายุ 26-30 ปีเป็นจำนวน 98 รายในขณะที่ช่วงอายุ 51-60 ปี ขึ้นไปมีเพียง 5 รายเท่านั้น นอกจากนี้ ประเด็นที่จะกล่าวสรุป ณ ที่นี้คือผลงานวิจัยชิ้นนี้สนับสนุนทฤษฎีของนักจิตวิทยาทั้งสองว่าการเปลี่ยนศาสนากับอายุมีความสัมพันธ์กัน และผู้เปลี่ยนศาสนามักมีอารมณ์หรือความรู้สึกด้านลบบางอย่างแต่เมื่อเปลี่ยนแล้วชีวิตของพวกเขาที่ดีขึ้น

ประเด็นที่ห้า จากทฤษฎีของ Rambo (1993) ที่ได้ทำการสังเกตและสรุปไว้ว่าประเทศที่มีสภาพเศรษฐกิจและการเมืองมั่นคงจะพบการเปลี่ยนศาสนาได้น้อยกว่าประเทศที่ไม่ได้มีการจัดการที่ดีมากนัก ยกตัวอย่างเช่นในญี่ปุ่นที่มีมิชชันนารีจำนวนมากมายและงบประมาณมหาศาลเพื่อสร้างโรงเรียน สาธารณสุข ช่วยเหลือเด็กกำพร้า แต่ทว่าจำนวนคริสตศาสนิกชนในญี่ปุ่นนั้นมีเพียงแค่มิเกลอร์เซนต์ของจำนวนประชากรเท่านั้น (Rambo, 1996: 36) ก็อาจเป็นไปได้ว่าถ้าหากอินโดนีเซียมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมดีมากกว่านี้ ก็อาจจะพบการเปลี่ยนศาสนาได้น้อยลงแม้ว่ากลุ่มประชากรท้องถิ่นจะได้รับการช่วยเหลือ เช่น ได้รับทุนการศึกษาจากมิชชันนารีก็ตาม

ประเด็นที่หก คือภารกิจของศาสนาคริสต์นิกายอีแวนเจลิคัลนั้นให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ทุนการศึกษา การฝึกอาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นไปได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนที่ได้รับการช่วยเหลืออาจตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับข้อมูลเพิ่มเติมว่ากลยุทธ์หนึ่งที่มิชชันนารีใช้เพื่อให้คนสนใจมาร่วมกิจกรรมที่โบสถ์โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นวัยรุ่นคือการเปิดคริสตจักรในห้างสรรพสินค้าซึ่งมิชชันนารีประยุกต์หลักการดังกล่าวมาจากหลักพื้นฐานการตลาดเรื่อง Placement นั่นเอง อย่างไรก็ตาม

ประเด็นที่แปด ผู้วิจัยมองว่าทุกศาสนาสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและสามารถนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นได้ ยกตัวอย่างคำพูดของท่านพุทธทาสที่กล่าวไว้ว่า “ทุกศาสนาก็มีจุดหมายปลายทางที่เรียกตรงกันเหมือนกันว่า ความรอด จนพูดได้ว่า มีความรอดตามแบบของพุทธศาสนา มีความรอดตามแบบของคริสต์

ศาสนา ความรอดตามแบบศาสนาอิสลาม พรหมณ์ ฮินดู ซิกข์ อะไรก็สุดแท้ล้วนมุ่งที่ความรอดด้วยกัน
ทั้งนั้น” (พุทธทาสภิกขุ, 2550: 14) ในทำนองเดียวกัน Hanh (2007) ได้สรุปความคิดเห็นส่วนตัวโดยเปรียบ
เทียบว่ามองไม่เห็นเหตุผลใดเลยในการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะใช้ชีวิตทั้งชีวิตของเขาในการลืมนวลไม้
เพียงแค่นิดเดียว ทั้งนี้ คนเราสามารถบำรุงความเป็นมนุษย์ได้ด้วยคุณค่าที่ดีที่สุดจากหลากหลายความเชื่อ

ในศาสนาคริสต์เองก็มีนักเทววิทยาบางกลุ่มที่ตีความพระคัมภีร์ผ่านมุมมองของความหลากหลาย
ทางศาสนาและกล่าวว่าทุกศาสนาล้วนนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นทั้งสิ้น อาทิ Hick (1985) ได้แต่งหนังสือที่
มีชื่อว่า “พระเจ้ามีหลายชื่อ” เนื้อหาในหนังสือก็คือสรุปถึงความจริงอันสูงสุด ซึ่งในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า
“the Ultimate Reality” แต่ความจริงอันสูงสุดนี้ มนุษย์เราสามารถเรียกได้หลายชื่อจะเรียกพระเจ้าหรือเรียก
ว่าธรรมะ แต่สุดท้ายถ้าหากมนุษย์สามารถนำหลักคำสอนไปปฏิบัติได้ก็คือความหลุดพ้นของจิตวิญญาณได้
นอกจากนี้ นักเทววิทยาคาทอลิก ได้แก่ Knitter (1995) ที่สรุปว่าพระเยซูคือความรอดก็จริง แต่ก็ยังมีความ
รอดอีกหลายทาง ศาสนาอื่นๆ ก็คือหนทางที่สามารถนำมนุษย์ชาติไปสู่ความรอดหรือความหลุดพ้นได้เช่น
เดียวกันและทุกศาสนาสามารถนำมนุษย์ไปสู่ความจริงอันสูงสุดได้ด้วยทางของศาสนานั้นเอง (Knitter, 2004:
192) นอกจากนี้ก็ยังมี Tillich (1963) นักเทววิทยาระบบอีกท่านหนึ่งสรุปไว้ว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์จะมี
มิติของประสบการณ์ทางศาสนาบางอย่างแต่ประสบการณ์นี้จะถูกจำกัดโดยสัญลักษณ์ทางศาสนาที่พวกเขา
เชื่อ เขาจึงได้เสนอแนะว่าหากมนุษย์มองข้ามสัญลักษณ์ต่างๆ ก็จะสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของทุกศาสนาก็คือ
ความจริงอันสูงสุดนั่นเอง

โดยส่วนตัวผู้วิจัยมองในภาพรวมว่าไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนาเพราะทุกศาสนาสอนให้มนุษย์
เป็นคนดีและถ้าหากปฏิบัติได้จริงทุกศาสนาล้วนนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นของจิตวิญญาณทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม
ถ้าหากบุคคลมีความต้องการที่จะเปลี่ยนศาสนาควรยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน เคารพ
ในสิ่งที่เขาเป็น และมองปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาผ่านมุมมองของความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

สรุป

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนศาสนาของบุคคลหรือของกลุ่มควรใช้ระเบียบวิธีการมองแบบบูรณาการ
คือมองจากหลายมุมมอง เช่น ปัจจัยทางจิตวิทยาส่วนบุคคล จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา มานุษยวิทยา หรือ
ปัจจัยทางด้านศาสนานั้นๆ เอง การมองปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาจากเพียงมุมมองเดียวนั้นไม่เพียงพอ
ต่อการอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนา นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังเป็นการยืนยันทฤษฎีการเปลี่ยน
ศาสนาของ Rambo (1993) ว่าสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนศาสนาในกรณีศึกษาคริสตจักร
อีแวนเจลิคสาธารณรัฐอินโดนีเซียได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสรุปได้ว่า ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเปลี่ยนศาสนา
ในกรณีศึกษานี้ ได้แก่ ปัจจัยจากบริบททั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาคการมีวิกฤติบางอย่าง การแสวงหา
ความหมายของชีวิต และการมีโอกาสได้พบปะ พูดคุย การเข้าไปมีส่วนร่วม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคริสตชน

เอกสารอ้างอิง

- พุทธทาสภิกขุ. 2550. **งานเป็นผล คนเป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- Hanh, T.N. 2007. **Living Buddha, Living Christ**. New York: Orbis Book.
- Hick, J. 1993. **God Has Many Names**. Philadelphia: The Westminster.
- Knitter, P. (eds.). 2004. **Introducing Theologies of Religion**. New York: Orbis Book.
- _____. 1995. **One Earth Many Religions**. New York: Orbis Book.
- James, W. 1985. **The Varieties of Religious Experience**. Harmondsworth: Penguin Book.
- Lofland, J. and Skonovd, N. 1981. "Conversion Motifs." **Journal for the Scientific Study of Religion**, 4: 373-385.
- Lofland, J. and Stark, R. 1965. "Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion To A Deviant Perspective." **American Journal of Sociology**. 3: 862-875.
- Rambo, L. 1993. **Understanding Religious Conversion**. New Haven: Yale University Press.
- Starbuck, E. 1899. **The Psychology of Religion: An Empirical Study of the Growth of Religious Consciousness**. London: Walter Scott.
- Tillich, P. 1963. **Christianity and the Encounter of World Religions**. New York: Columbia University Press.
- Time. 2008. **Conversion in Indonesia**. [Online]. 16 June 1967-Last update. Available:<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,843955,00.html>. [Accessed 3 March. 2008].